

Alexander Rüstow

Bir Fikir ve Aksiyon İnsanının Arkasından

Prof. Sabri F. Ülgener

Bir yıl hemen hemen dolmak üzere! Sıcak bir yaz günü siyah gerçeveli bir zarf ilim ve fikir dünyasına acı bir haberi duyuruyordu : Prof. Alexander Rüstow 30 Haziran 1963 günü hayata gözlelerini kapamıştı.

Acı haber, kendisini bilen ve tanıyanları iki hüviyetile hatırlatmış ve düşündürmüş olacaktır : İstanbul Üniversitesinde 17 yıllık hocalığı ile! Rüstow'un bir çoklarımızda unutulmayacak emeği ve yapıcı gayreti vardır. Talebe ve meslekdaşları bu emeği daima şükranla yad edeceklerdir. Yapıcı sıfat ve san'atı ikinci hüviyeti ile memleket sınırları dışına taşar : Rüstow, 1950 den sonra Federal Almanya'nın iktisadî - sosyal politikasının mânevî cephede hazırlayıcı vel belki inşacılarından biri olarak karşımıza çıkar. Her iki cephesile yapıcılık esasında birbirine sınımsız bağlıdır denebilir. İkincisi, mânevî - ideolojik tarafa Türkiye'de yöğrulmuş ve olgunlaşmıştır.

Alexander Rüstow 1885 de Wiesbaden'de doğdu. Yüksek tahsilini tamamladığı yıllardan bu yana çalışmaları akademik ve pratik konular arasında, hiçbir zaman birini öbürüne feda etmeden, âhenkli bir şekilde akmış ve yürümüştür. Önce tamamen abstre lojistik bir konuda parlak doktora tezi akademik çevrenin dikkatini ve takdirini topluyor. Fakat genç araştırmacı kapalı bir hücre adamı olacak bir mizaçta değildir. Ertesi yıllar kendisini tatbikatın içinde ve ortasında görüyoruz. Tanınmış bir yayınevi (Teubner - Verlag) Rüstow'a ilmî müşavir olarak Lâtin ve Yunan metinlerinin baskısına nezaret vazifesini veriyor. Birinci Dünya Harbi sonunda Rüstow Alman İktisat Bakanlığındaki görevi ile çeşitli iktisadî konuları, bilhassa kartel problemini yakından incelemek fırsatını kazanıyor. «Neo - liberal» bir görüşle serbest piyasa düzenine, sağlam ve sıh-

Prof. Alexander Rüstow

(1885 — 1963)

hâtli bir rekabet mekanizmasının işleyişine hudutsuz inanışı bu yıllarda başlamıştır denebilir.

Alexander Rüstow, Naziliğin iktidara geçtiği 1933 yılında vatanını kendi rızası ile terkedip yeniden kuruluş halindeki İstanbul Üniversitesinden gelen daveti kabul etti ve Türkiye'ye geldi. İstanbul'da sâkin, baskısız hayatı Rüstow'a, 1950 de tekrar Almanya'ya dönünceye kadar, eserlerini olgunlaştırma ve tamamlama için gerekli ortamı, adeta bir çınaraltı huzurunu kazandırdı. Türkiye'ye bu bakımdan taşıdığı şükran hissini, Almanya'ya döndükten sonra yayınlanan büyük eserinin (*Ortsbestimmung der Gegenwart*) ilk sahifelerinde açık olarak dile getirmişti : «O günden bu yana kendimi ilmî çalışmaya verebilmiş isem, bunu Atatürk'ün yarattığı ve batı kültür çevresine yönelttiği Yeni Türkiye'ye borçluyum. Birçok meslektaşım gibi ben de her cihetten liberal ve insanlık şanına lâ-yık şartlar altında bu yöneliş ve çevrilise yardımcı olarak dâvet edilmiş bulunuyordum»¹.

Rüstow'u, 1950 de Almanya'ya döndükten sonra, Heidelberg Üniversitesinde ünlü sosyolog ve kültür tarihçisi *Alfred Weber*'den boşalan kürsünün başında görüyoruz. Bu kürsü ile bağlılığı emekli olduğu yıllara, hatta bir bakıma ölümüne kadar devam etmiştir.

*
**

Alexander Rüstow'un hayatı ve şahsiyeti üzerinde duruken ilmî çehresini de hakkettiği genişlikte belirtmeden geçmemek lâzımdır. Biraz evvel de işaret ettiğimiz gibi, Rüstow'da - mizacı icabı - iki mukabil kutup adeta ucuca birleşmiş görünür : Her şeyden evvel, meseleler üzerine son derece ciddî, sabırlı bir araştırmacı hüviyetile eğilmesini bilen, kaynakların derinliğine inmedikçe kendini tatmin edilmiş saymayan bir zekâ! Diğer yanda, bu derinlemesine lojik kavrayış karşısında - onunla her zaman kolay bağdaşır görünmeyen - heyecanlı, idealist bir mizaç! Karakterinin her iki yönü onda kıl kadar aksamadan başından sonuna kadar beraberce yürümüştür denebilir. Rüstow, tahlilci tarafı yanında ve belki üstünde, her hali ve tavrı ile bir *şövalye insan* sıfatını taşımıştır. Hâdiseler karşısın-

1) *Ortsbestimmung der Gegenwart*; cilt 1, Önsöz, s. 9, Eugen Rentsch Verlag 1950.

da eğilip bükülmeyen, yön değiştirmeyen tavrını, değer ölçülerindeki salâbetini bu şövalye mizaçta kökleşmiş görebiliriz. Rüstow'u diğer ilim adamlarından ayıran özelliği de belki burada aramak lâzım gelir : Önceden «verilmiş» bir hareket noktasına sahip olmadan sadece teorik veya lojik bir mebd'e den hareket edip fikir örgüsü nereye kadar uzanırsa oraya sürüklenen ve orada kalan masa başı ilim adamından apayrı biçimde bir fikir ve aksiyon insanı karşısındayız! Rüstow'da hareket noktası tâ başında verilmiş ve tâyin edilmiştir : Bu, hür insan ve hür şahsiyet değerleriyle örülü serbest bir iktisadî ve sosyal düzendir. Hürriyet ve şahsiyet değer hiyerarşisinin başında ve belki zirvesinde gelir; o kadar ki Rüstow, serbest piyasanın düzenleyici kuvvetine inanmakla beraber, piyasayı ve umumî olarak iktisadî hayatı maddî icaplarıyla her şeye üstün tutan görüşün daima karşısında olmuştur. «Kapitalizm ve Komünizm Arasında» başlıklı incelemesinin ilk satırlarında aynen şöyle diyordu : «İktisada verdiğimiz ehemmiyet, 19 uncu yüzyılda iktisadî hayatı her türlü yaşayış sahamızın en mühim ve en merkezî dalı saymamızdan ötüdü değildir. Bilâkis, sağlam ve sıhhatli bir beşerî kıymet hiyerarşisine tekrar kavuşabilmenin ön şartı olarak, her şeyi ekonomiden ibaret gören (*ökonomozentrisch*), hurafeleşmiş bir materyalizmi yenmemiz icap edeceğine inanmaktayım»². İktisat, Rüstow'a göre, yaşayış sahalamızın en altında yer alır ve ancak diğer sahalara yardımcı ve hizmetkâr olabildiği nisbette ehemmiyet taşır. Böyle olduğu için de, maddî refahın beşerî değer ölçüleri üstüne sivrilme istidadındaki ifratlarla yenilme ve aşılması gerekeceğine inanır. Netekim 1960 sonbaharında verdiği bir konferans çok mânalı olarak «Refahın Yenilmesi» (*Die Bewältigung des Wohlstandes*) başlığını taşıyordu.

Rüstow'da hürriyet fikri, bütün bir değer hiyerarşisinin kilit taşı olarak, tamamiyle *hümanist*, *antropolojik* ve *vital* mânada alınmıştır. Maddî, iktisadî hayatı dışardan doğru çerçeveleyen, beşerî değerlerle örülü öyle bir yaşayış sahası vardır ki, bunu bir çokları sadece bir «çerçeve» veya «kenar» (*Rand*) olarak mühimsemelikten gelmişlerdir. Rüstow'da ise asıl önemli olan bu çerçeve kıymetleridir : Kültür, terbiye, eğitim, insanla insan münasebeti ilh.. Başkalarında birer «veri» olarak ikinci plâna itilen bütün bu değerler Rüstow'da birinci plâna geçirilmiş bulunuyor. İktisadî hayat,

2) *Zwischen Kapitalismus und Kommunismus, ORDO* (Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft); cilt 2, 1949.

şimdiye kadar her şeyin merkezinde görülen bu madde dünyası, diğer sahaları en mutlu ve verimli seviyeye ulaştırmak için yardımcı bir âlet mevkiine irca edilmek istenmektedir. Antropoloji, böylelikle, piyasa ekonomisinin gövdesi içine yerleştirilecek yerde, piyasa geniş kadrosu ile antropolojinin bir bölümü ve faslı haline getirilmiş görünüyor. Bütün bu beşerî değerleri *vita humana* olarak ön plâna alan ve iktisadî hayatı yardımcı bir âlet olarak bu değerlerin hizmetine geçirmeği hedef tutan görüş Rüstow tarafından «*Vitalpolitik*» adı ile, sosyal politikayı da kapsayan bir sistem haline getirilmek istenmiştir.

Derin kökleriyle antropolojiye dayanan böyle bir görüş, süje olarak insanı ön plâna alınca, onun birtakım tabîî instenktleri de dokunulmaz birer değer olarak aynı suretle ön plâna geçirilmiş olacaktı. Şahsî menfaat bu instenktlerin başında gelir ve böyle olduğu için de şahsî menfaate dayalı bir rekabet ekonomisi değişik piyasa şekilleri arasında hiç şüphesiz en tesirli ve yararlısı olmak sıfatını taşır. Şahsî menfaati gûya ortadan kaldırıp da yerine «kamu menfaatleri» gibi klişelerle «Ersatz» motifler aramak insan tabiatına aykırı idi. Sadece bu kadarı Rüstow'u liberalizm ve serbest rekabet taraftarlığına götürmeğe kâfi idi.

Fakat bu taraftarlığı yanlış anlamamak lâzımdır. Serbest rekabet, Rüstow'daki şekille, geçen yüzyılın anladığından bambaşka biçimde bir düzendir. Ona göre rekabetin türlü motif ve şekillerini birbirinden ayırmak, ayıklamak gerekir. Bu şekillerin faydalı ve yararlı olanları yanında son derece zararlıları da vardır. Bu cümleden olarak, biçimine getirip çelme takma ve imha etme şeklinde bir yarışma ile grupları birbirine düşüren zararlı rekabet (*Behinderungs- und Vernichtungskonkurrenz*) yerine, sportif bir karşılaşmaya benzer şekilde sadece görülen işe ve başarıya dayalı bir rekabet (*Leistungskonkurrenz*) varılacak hedeflerin başında gelir. Devlete düşen en mühim vazife de, yarışanlar arasında şans eşitliğini (*Startgerechtigkeit*) tesis ve muhafaza edecek şekilde sahayı monopolcü kuvvetlerden temizleyebilmektir. Rüstow 19 uncu yüzyılın büyük hatasını şu noktada görüyordu : Bir taraftan, iktisadî hayatı çerçeveleyen «kenar» kıymetlerde alabildiğine atomlaşma ve kütleleşmeğe göz yumarken, öbür taraftan mançesterci bir anlayışla rekabetin zararlı ve kirli şekillerine meydanı boş bırakmakla yarışanların çoğu ezilmiş, imha edilmiş, rekabet yerine boydan boya monopolcü bir tahakküm pozisyonu yaratılmıştı. Rekabetle, bir ba-

kıma, herkes herkesin düşmanı farzediliyordu. Daha 17 nci yüzyılda *Hobbes* tarafından gûya ilk çağlar için bir hakikatmış gibi ileri sürülen *bellum omnium contra omnes* telâkkisi, daha sonra *Darwin*'in «*struggle of life*» nazariyesi, rekabet hakkındaki düşünceler de dahil, uzun bir yanlış anlamalar zincirinin birbirine eklenip giden halkalarından başka şeyler değildi³.

Bütün bu görüşler arka arkaya olgunlaştıkça, serbest piyasa düzeni ile beraber sosyal dirliği ve âhengi bir arada yürütmeği hedef tutan bir siyaset anlayışı gerçekleşme yoluna giriyordu. Kendisi ile beraber bir sıra fikir ve ideal arkadaşının da (*Röpke*, *Eucken* ve diğerleri) büyük payı olan bu anlayış ikinci dünya harbi sonunda Federal Almanya'da *Erhard*'ın yapıcı tutumu ile tatbikata mal edilmiş oluyordu. Kurulan düzene, başarmak istediği hedeflere göre, yakışık alacak ad da bulunmuştu : «*Sosyal piyasa ekonomisi*»⁴! Bütün bu çalışmaları arka plânda destekleyecek bir fikir kulübü olarak tesis edilen «*Aktiongemeinschaft Soziale Marktwirtschaft*» (Sosyal Piyasa Ekonomisi Aksiyon Derneği) Rüstow'un şahsında başkan olarak en kuvvetli desteği bulmuş oluyordu. Rüstow'a bu şerefli öncülükte hakettiği şükranı ve kadirbilirliği memleketinin ilim ve irfan müesseseleri dile getirmekte gecikmemişlerdir. Bu cümleden olarak, *F. V. S.* Vakfı Hamburg Üniversitesiyle müştereken 1960 yılı *Freiherr Vom Stein* mükâfatını Alexander Rüstow'a tevcih ederken, sunulan berat'ta kendisini şu satırlarla övmüştü : «Profesör Rüstow, iktisadî münasebetlerin ilmî tahlili ile beraber, ekonomik ve sosyal politikayı şekillendirme dâvası ile de derinlemesine meşgul olmuştur. Sosyal gayeleri kendine vazife bilen ve liberalizm düzeninden hareket eden bir iktisat politikasının

3) *Ortsbestimmung der Gegenwart*; cilt 3, s. 503 ve dev.

4) «Sosyal piyasa ekonomisi», serbest fiat teşekkülü ve şahsi teşebbüs temellerine dayalı olmakla beraber, 19 uncu yüzyıl liberalizminden farklı olarak, devlete de rekabet mekanizmasının dürüst ve sıhhatli şekilde işlemesini temin için gerekli tedbirleri almakta sorumluluk tanır ve öylece hürriyetle beraber düzen ve plân fikrini bir arada olarak gerçekleştirmeği hedef tutar. Sosyal piyasa ekonomisinin bu bakımdan taşıdığı mâna ve özellikler üzerine *The German Economic Review*'nin ilk sayısında (1953) Ludwig Erhard'ın «*A New Bond Between Economists*» başlıklı yazısı istifade ile okunabilir. Rüstow'un bu konular üzerinde makale ve konferansları son olarak «*Rede und Antwort*» başlığını taşıyan ayrı bir cilt halinde yayınlanmıştır (Martin Hoch, Ludwigsburg).

en cesur önsavaşçılarından biri olarak karşımızda Rüstow'u görüyoruz»⁵.

Profesör Rüstow'un ilmî ve fikrî çehresi hakkında buraya kadar anlatılanları tamamlamak için üç büyük ciltlik eseri olan «*Ortsbestimmung der Gegenwart*» üzerinde biraz daha durmak yerinde olur. İlk hazırlıkları İstanbul'da başlayan eserin uzun ve çetin olgunlaşmasına, tâbir caizse doğum sancularına birçoklarımız gibi bu satırların yazarı da şahit olmuştur. Kitaba hâkim olan temel fikir bir cümle içinde hülâsa edilebilir : «radikal», yani derin köklerine kadar inen bir kültür tenkidi ve öyle bir tenkit yolunda kaderimizin tâyini! Eserin adı da bu fikri açıklayacak derece mânalıdır : «*Hâli Hazırın Yerini Tâyin*» (*Ortsbestimmung der Gegenwart*)! Dünya tarihinin neresindeyiz? Rüstow'un gözile önemli olan soru buradadır. Her kültür, ona göre, binlerce yıllık köklerine inerek değerlendirilebilir. Hâli hazırın, aynı suretle, son on bin sene içinde kendi kendini hazırlayarak ortaya çıkışı eserin ana tem'ini teşkil etmektedir.

Bu genişlikte ele alınan bir konunun ne kadar engin bir bilgiyi şart koşacağı aşikârdır. Jeoloji, etnoloji ve tarih öncesinden 19 ve 20 nci yüzyılların tarihine kadar renk renk bilgi dallarına vukuf sahibi olmadan bu iddiada bir eseri kaleme almak değil hatırdan bile geçirmek imkânsızdır. Esasen yazarın İstanbul Üniversitesindeki tedris faaliyeti de bu geniş ve yaygın bilginin açık bir delili sayılabilir. Sokrat -öncesi felsefeden iktisat tarihine, sosyolojiye ve hattâ iktisadî coğrafyaya kadar çeşit çeşit bilgi dalları Rüstow'un elinden geçmiştir; ve asıl mühim tarafı, hiçbirinde de yavanlığa ve sathiliğe düşmeden! «*Hâli Hazırın Yerini Tâyin*», bu yaygın ve zengin bilgi hazinesinin - eski bir tâbirle - «sadırdan satra çıkmış», üç büyük cilt halinde gövdeleşmiş tezahüründen başka bir şey değildir.

Kitabın birinci cildi (ilk baskıda 360 sahife, sonradan genişletilmiş) tarihte kuvvet ve tahakkümün türeyişini inceliyor. İkinci cilt (710 sahife) hürriyetsizliğe karşı hürriyetin savaşını, üçüncü

5) Freiherr vom Stein mükâfatının Rüstow'a tevcihi merasimine dair tafsilât, o hususa ait berat'ın suretile beraber, 40 sahifelik bir broşür içinde yayımlanmıştır. Broşürde Hamburg Üniversitesi Rektörü H. Thieliçke'nin Rüstow'u takdim eden ve başlı başına bir inceleme hüviyetini taşıyan hitabesi ile Rüstow'un Freiherr vom Stein hakkındaki konferansı arka arkaya yer almıştır.

cilt (725 sahife) tahakküm ve hürriyet arasında bugünkü dünyanın seçeceği yolu incelemeye tahsis edilmiştir.

Konunun, belirtilen çerçevede, ele alınışı büyük arap tarihçisi *İbn Haldun*'un tarih felsefesini hatırlatır. Rüstow da, on bin yılı kaplayan temel hâdiseyi özü itibarile toprağa yerleşik çiftçi kavimlerin yabancı göçebe kavimler tarafından *istilâsında* ve alt tabaka üzerine zamanla *bir üst tabakanın yerleşmesinde* aramış ve görmüştür. Bu istilâ ve alttan üste tabakalaşma, toplu olarak, «*Überlagerung*» terimi ile ifade edilmektedir. Kelime, esasında, gayet iyi seçilmiş ve yerini bulmuştur. Toprağa yerleşerek statik bir hüviyete bürünmüş olan medeniyetler, *İbn Haldun*'da olduğu gibi, göçebe kavimlerin akınları sonunda üstten doğru bir istilâ ve tahakküm tabakası ile örtülmüş ve kaplanmış oluyor. Bununla beraber, hâdiseler model olarak alınan çiftçi ve göçebe kavimler arasındaki münasebete münhasır değildir. Üst tabaka ilk şekle bir kere kurulduktan sonra, arkası sıra bir grup ve sınıfın diğerlerine tahakkümü ile aynı olay, yani alttan üste tabakalaşma değişik şekillerde birbirine eklenip gitmiştir. Rüstow, bütün bu şekilleri «*Überlagerung*» başlığı altında topluyor. Altan üste tabakalaşmayı bir bakıma *istilâ ve tahakküm* sözü ile ifade etmek mümkündür. Şu farkla ki, ilk fetih ve baskınlar için tam yerine oturan *istilâ* sözü, sonraları cemiyet içinde bir sınıfın diğerleri üstüne sivrilmesiyle daha çok bir *tahakküm* hüviyetini kazanmış olmaktadır.

İlk şekle göçebe istilâsı dünya tarihinde haşin ve kaba zorun ilk defa boy göstermesi gibi menfi bir mâna taşımakla beraber, Rüstow hâdisenin müsbet bir tarafı olduğunu da inkâr etmiyor. Yüksek kültürler (*Hochkulturen*) bir bakıma bu ilk istilâ ve tahakküm dalgasının sonucudur denebilir. Büyük sayıda insan kütelleri geniş coğrafî satıhta bir araya getirilince, aralarında iktisadî iş bölümünü en kâmil şekle tatbik etmek imkânı elde edilebiliyordu. Böyle olduğu içindir ki, Rüstow'da üst tabakalaşma (*Überlagerung*) kanununu hemen peşinden ikinci bir kanun, *kültür piramidi* (*Kulturpyramide*) kanunu takip ediyor. Tabanında nüfusu ve zirvesinde kültür seviyesini temsil eden bir piramit düşünülecek olursa, tabanın genişliği ile kültür yüksekliği arasında orantılı bir münasebet kurmak mümkündür. Daha açık bir deyişle: Yüksek kültür, muayyen bir genişliğe varduktan sonra yaygın bir iş bölümünün tatbikine imkân veren nüfus kütelleri için düşünülebilir. «*Kültür piramidi*» kanununun mânası budur. Nüfusu seyrek, primitif topluluklar hiçbir zaman yüksek bir kültür seviyesine varamamışlardır.

İlk istilâların ve alttan üste tabakalaşmaların yarattığı yüksek kültürler, biraz evvel de işaret ettiğimiz gibi, dünya tarihinin akışı içinde birbiri peşinden yeni ve değişik karakterde üst tabakalaşmalara sahne olmakta devam etmişlerdir.

Tarih, bu açıdan bakınca, geniş panoraması ile zincirleme bir tahakküm ve «üst tabakalaşma»nın hikâyesi olarak karşımıza çıkar. Marx'da sınıf mücadelesi gibi burada da «üst tabakalaşma», tarihin asırdan asra şekil ve kalıp değiştiren, fakat cevherini muhafaza eden taşıyıcı, kilit olayıdır. Marx'la -materiyalizm tarafı bir kenara - ortaklaşa paylaşılan diğer bir görüş, her ikisinde başka başka faktörlerle yaratılan sosyal strüktürün birtakım davranışlarda, sembollerde, hattâ fikir akımlarında akislerini bulmasıdır. Nitekim üstte şövalye, altta çiftçi sınıfının yer almasından vücut bulan tahakküm strüktürü *ortaçağ*ı ve ona has olan «*feodal*» düzeni verir. Batı dünyasında ortaçağ prens ve hükümdarlarının göçebelikten kalma rengini, uzun zaman hâkimiyet ve otorite alemi olarak sürüp giden kırbaç ve çoban arasında sembolleşmiş görmek mümkündür.

Bütün bunlara rağmen, ortaçağ, Rüstow'a göre, hıristiyanlığın yumuşatıcı tesiri ile Batıda istilâ ve tahakküm strüktürünün asgarî hadde indirildiği çağlardır. Saf ve derin bir inancın uzun zaman yatıştırdığı tahakküm instenkti Yeni zamanlarda mutlakiyet, sömürgecilik ve emperyalizm ile yeniden ve kuvvetle irkilmek, baş kaldırmak imkânını elde etti. Tahakküm ihtirası, alttan üste tabakalaşmanın değişik şekilleri olarak jakobinizm ve bonapartizm üzerinden geçerek, 19 uncu yüzyılın «*endüstri derebeyliği*» ne kadar uzanıp gidiyordu. Marx, tarihî hüviyetini hakkile belirtmek gerekirse, boydan boya şehirleşmiş olan bu endüstri feodalitesinin yarattığı istilâ ve tahakküm strüktürünün kaçınılmaz bir sonucu olarak anlaşılacak icap eder⁶⁾.

Rüstow'a göre, 19 uncu yüzyılın endüstri kapitalizmi, rekabeti kötüye kullanıp monopolcü kuvvetlere meydanı boş bırakmakla bünyesi içinde dejenere olmuştur. Fakat bünye hastalığı sosyalizme tâvizlerle veya dağınık palyatif tedbirlerle savuşturulabilecek cinsten bir hastalık değil, bilâkis derindeki köklerine cesaretle el atarak tedavi edilebilecek bir derttir. Tarihî hüviyeti ile soysuzlaşmış

6) *Ortsbestimmung der Gegenwart*; cilt 3, s. 507.

bir kapitalizmden kopup ne idiği belirsiz bir kollektivist rejimin kucağına atılacak yerde, yukarda tarifini verdiğimiz şeklele bir «sosyal piyasa ekonomisi» nin imkânlarından faydalanmaya çalışılmaktadır⁷. Bir taraftan, rekabet mekanizmasını düzgün ve sıhhatli bir şekilde harekete geçirirken, öbür taraftan istilâ ve tahakkümün geçmişten bu yana tasfiye edilememiş artıklarını ortadan kaldırmak, bugünkü cemiyetlerin ölüm kalım mücadelesinde baş vuraçkları tek yoldur. Rüstow, bu düşünce ile, geniş ve köklü bir toprak reformunun lüzumuna inanmakta idi. Nitekim Batı dünyası Çin karşısındaki tutumu ile tarihin en vahim hatalarından birini işlemişti : Feodal bünyeli bir Çanghaisek rejimine tam zamanında karşı gelip makûl bir toprak reformu yürütülemediği için 600 milyonluk bir ülke hür dünyadan kopup ayrılmıştır⁸. Bolşevizm, toprak ve endüstri ağalığının yarattığı tabakalaşmaya son vermek isterken, çok daha büyük çapta yeni bir «karşı üst tabakalaşma» (*Gegen-Überlagerung*) ile bugün hür dünyayı en fazla tehdit eden tehlikelerden biri olarak önümüze dikilmektedir.

Profesör Rüstow'un yukarda özetini verdiğimiz tarih ve cemiyet anlayışı, okuyucuyu kadere boyun eğmeye zorlayan teslimiyetçi bir ruhun değil, tam tersine, geleceğe ümit ve cesaretle bakmayı öğreten ışıklı bir mizacın mahsulüdür. Spengler gibi «*Garbın Batışı*» yerine, köklü, cesaretli birtakım reformlarla bilâkis kurtuluş ve yükselişini müjdeleyen ses, karanlıkta bocalayıp duranlarımıza yol göstermekte devam edecektir. Ebediyete intikal eden mert ve asil karakterin fikir dünyamıza bıraktığı izi de her şeyden evvel bu ışık ve ümit dolu seslenişte aramak lâzımdır.

7) Bu ve diğer noktalar etrafında W. Röpke'nin Rüstow için yazdığı kısasa ve özlü makale de dikkati çekicidir; *The German Economic Review*; cilt 1, sayı 3, 1963.

8) *Ortsbestimmung der Gegenwart*; cilt 3, s. 518.